

Trong lý luận dạy học nói chung và dạy đại học nói riêng đã đề cập khá nhiều các ý tưởng giáo dục. Sức sống mãnh liệt và mang tính thời đại của những ý tưởng đó vẫn còn nguyên vẹn giá trị cho đến ngày nay.

Rousseau - nhà văn, nhà giáo dục lỗi lạc của nước Pháp đã từng nêu luận điểm: *trong quá trình dạy học, mục đích của tôi không chỉ là truyền thụ khoa học cho lớp trẻ, mà dạy lớp trẻ giành lấy khoa học*. Ý tưởng đó đang soi sáng thêm về một phương pháp dạy học tiến bộ - phương pháp tích cực - lấy học sinh làm trung tâm.

1. Thực vậy, Rousseau đã gợi cho chúng ta nghĩ về phương pháp dạy học và hiệu quả cao nhất của việc dạy học không chỉ riêng ở đại học mà còn ở mọi cấp học.

Quá trình dạy học gồm 2 mặt quan hệ hữu cơ. Hoạt động dạy của giáo viên và hoạt động học của học sinh. Trong lý luận dạy học có những quan niệm khác nhau về vai trò của giáo viên và của học sinh, nhưng tựu trung có 2 hướng: hoặc tập trung vào vai trò của giáo viên (lấy giáo viên làm trung tâm), hoặc tập trung vào học sinh (lấy học sinh làm trung tâm). Ở đây, khi phát biểu *mục đích của tôi không chỉ là truyền thụ khoa học cho lớp trẻ, mà dạy lớp trẻ giành lấy khoa học* chính là Rousseau muốn nhấn mạnh phương pháp dạy học lấy học sinh làm trung tâm. Tư tưởng nhấn mạnh vai trò tích cực chủ động của người học, xem người học là chủ thể của quá trình học tập đã có từ lâu. Người sáng lập nền giáo dục học của thời đại mới J.A.Komenxki đã viết: giáo dục có mục đích đánh thức năng lực nhạy cảm, phán đoán đúng đắn, phát triển nhân cách...Hãy tìm ra phương pháp cho phép giáo viên dạy ít hơn, học sinh nhiều hơn. Suy nghĩ của Komenxki cũng chính là cách *dạy lớp trẻ giành lấy khoa học* mà Rousseau chủ trương.

Ở nước ta, vấn đề phát huy tính tích cực chủ động của học sinh nhằm đào tạo những người lao động sáng tạo đã được đặt ra trong ngành giáo dục từ những năm 1960. Khẩu hiệu *biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo* cũng đã đi vào các trường sư phạm từ thời điểm đó. Tuy nhiên, thuật ngữ *dạy học lấy học sinh làm trung tâm* chỉ mới được sử dụng phổ biến gần đây. Từ lĩnh vực dạy học, tư tưởng này được mở rộng sang lĩnh vực giáo dục nói chung.

2. Tư tưởng lấy học sinh làm trung tâm cũng được vận dụng vào lĩnh vực xây dựng chương trình giảng dạy với các thuật ngữ *chương trình giảng dạy do người học kiểm soát*, *chương trình giảng dạy do người học quản lý* đã giúp người giáo viên sáng tạo lựa chọn nội dung giảng dạy phù hợp với nhu cầu của học sinh, có được một khoảng rộng tự

do hơn trong việc lập kế hoạch dạy học. Sự nhấn mạnh nhu cầu lợi ích của người học càng được quan tâm trong việc thiết kế chương trình giảng dạy khoa học cho mọi người vì sự phát triển của cộng đồng. Người ta xem học tập là kết quả của việc tìm tòi giải quyết những vấn đề hoặc nhu cầu nảy sinh trong đời sống hằng ngày của người học. Động lực học tập liên quan với nhận thức của người học về lợi ích của các hoạt động tìm tòi, về sự cần thiết hiểu biết và giải quyết những vấn đề của đời sống thực tế. Trong quá trình phát triển nhận thức do hoạt động tìm tòi, người học sẽ có được những kỹ năng và thái độ cần thiết. Dạy học như vậy chính là dạy lớp trẻ giành lấy khoa học. Như vậy là bên cạnh xu hướng truyền thống thiết kế chương trình giảng dạy lấy lôgic nội dung môn học làm trung tâm đã xuất hiện xu hướng thiết kế chương trình học tập lấy nhu cầu, lợi

ích của người học làm trung tâm. Coi học sinh là nhân vật trung tâm, chính xuất phát từ định đề: người học là lý do tồn tại của giáo dục. Có người học mà không có thầy, không có trường, không có sách, vẫn còn giáo dục. Ngược lại, có thầy, có trường, có sách mà không có người học, thì không thể có giáo dục. Tất cả vì người học, phải dạy cái người học cần, chứ không dạy cái mà ông thầy có. Như vậy, học sinh tất yếu phải là chủ thể. Điều đó sẽ dẫn đến sự thay đổi về phương pháp học và dẫn đến phương pháp dạy học tích cực.

3. Tuy nhiên có một vấn đề được đặt ra: thực hiện việc dạy học, lấy học sinh làm trung tâm thì vai trò của người giáo viên có bị hạ thấp không? Tôi nghĩ, giáo viên không chỉ là người truyền thụ những tri thức riêng lẻ. Giáo viên giúp cho học sinh thường xuyên tiếp xúc với những lĩnh vực học tập ngày càng rộng lớn hơn. Giáo viên phải là người hướng dẫn, người cố vấn cho học sinh. Giáo viên không phải là một chuyên gia ngành hẹp, mà là một cán bộ trí thức, là người học hỏi suốt đời. Trong việc thực hiện quá trình dạy học, người dạy và người học là những người bạn cùng nhau tìm tòi khám phá. Với sự tham gia tích cực của người học vào quá trình học tập tự lực, với sự đề cao trí sáng tạo

ở mọi người học thì sẽ khó duy trì mối quan hệ đơn phương và độc đoán giữa thầy và trò. Quyền lực của giáo viên không cần dựa trên sự thụ động và dốt nát của học sinh, mà là dựa trên năng lực của giáo viên góp phần vào sự phát triển tốt đẹp của học sinh thông qua sự tham gia tích cực của các em. Một giáo viên sáng tạo là người biết hướng dẫn, biết giúp đỡ học sinh tiến bộ nhanh chóng trên con đường tự học. Giáo viên phải là người cố vấn đáng tin cậy hơn là chỉ đóng vai trò công cụ truyền đạt tri thức. Thủ tướng Phạm Văn Đồng có nói: Trong mỗi con người, người nào cũng có một sở trường gì đó, nó đang ngủ trong người mình. Người giáo viên dạy tốt phải là người biết làm thức dậy cái phần đang ngủ trong mỗi học sinh của mình.

Như vậy việc dạy học lấy học sinh làm trung tâm khiến vai trò chủ động tích cực sáng tạo của người học được

DẠY THỂ HỆ TRẺ GIÀNH LẤY KHOA HỌC

PGS.TS. ĐÀO TRỌNG HÙNG & HỨA VĂN CHUNG

phát huy, nhưng vai trò của người dạy không hề bị hạ thấp mà trái lại có yêu cầu hơn nhiều. Giáo viên phải có trình độ chuyên môn sâu, có trình độ sư phạm lành nghề, có đầu óc sáng tạo và nhạy cảm, thì mới có thể đóng vai là người gợi mở, xúc tác, hướng dẫn, động viên, cố vấn, trọng tài trong các hoạt động độc lập sáng tạo của học sinh, đánh thức năng lực tiềm tàng và sở trường đang ngủ trong mỗi học sinh, chuẩn bị tốt cho các em tham gia phát triển cộng đồng, phát triển đất nước đang bước vào thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Đất nước ta đang chuẩn bị hành trang cho thế hệ trẻ VN bước vào thế kỷ 21 để đón nhận những chương trình phát triển táo bạo. Niềm hy vọng lớn lao đang đặt vào sự nghiệp phát triển và đổi mới của công tác giáo dục, nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài theo tinh thần NQTW2 của Ban chấp hành trung ương Đảng khóa VIII vạch ra. Ý tưởng giáo dục của Rousseau còn đang lắng đọng và khích lệ các nhà giáo dục, nhà sư phạm không ngừng đổi mới phương pháp dạy học để cho giáo dục học thực sự là nghệ thuật cao hàng đầu, nghệ thuật sáng tạo ra những gì chưa có, nghệ thuật *dạy cho thế hệ trẻ giành lấy khoa học*■